

Український світ з локальним багатонаціональним колоритом: ідея та практична реалізація

(ТОПОНІМІЧНА АЛЬТЕРНАТИВА ДЛЯ БУДЖАКА)

Олег Дух

(Придунайська історико-меморіальна комісія)

Буджак

За буджацькими степами
Їдуть наші з бунчуками
А я з плугом і з косою
Понад нивою сухою

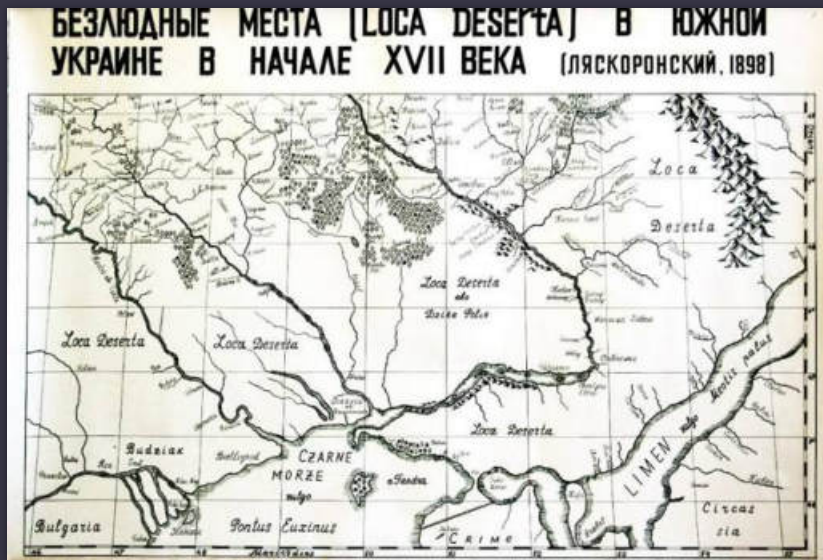
(Яків Щоголів, Гей була в мене коняка)

«Рускій мір» і Північне Причорномор'я

- Імперська, шовіністична доктрина «русского міра»
- Важливим сегментом цієї хворобливої ідеології є концепт «Новоросії» як складової частини російського політичного і ментального простору
- В уявленні новітніх «ідеологів» та «придворних російських історіографів» частиною цієї уявної «Новоросії» є Буджак

«Рускій мір» і Північне Причорномор'я

- Згідно з російською та радянською історіографією, «справжня» історія Буджаку (і ширше Північного Причорномор'я) починається лише наприкінці XVIII – на початку XIX ст., після низки російсько-турецьких воєн, коли згадані землі увійшли до складу Російської імперії, тобто стали частиною витвореної їхньою уявою «русского міра».
- В цьому конструкті на ментальній мапі Буджаку не було місця для «українського простору», а історія цих земель до кінця XVIII ст., як і минувшина регіону в періоди, коли тут не було російської / радянської присутності (1856-1878, 1918-1940 рр.), не вважалася гідною уваги чи навіть ворожою.
- В радянський час своєрідним було бачення багатонаціональності краю. Вона була лише ширмою для політики русифікації, яка торкнулася не лише українців, але й представників інших народів, що проживали в Буджаку.

Український світ з локальним багатонаціональним колоритом

- Буджак є невід'ємною частиною «українського світу»
- Буджак є частиною Степового фронтиру (мусульмансько-християнського пограниччя)
- Буджак як багатонаціональний край

- «Український світ» є не шовіністичний. У ньому є (реальне, а не декларативне, як у Росії) місце не лише для українців, але й представників усіх народів, які проживають в Україні.

«Український світ» і Буджак: топоніми, які засвідчують про перебування Буджака в полі зору Руської держави

- Починаючи з часів середньовіччя Київська держава й Галицьке / Галицько-Волинське князівство проявляли інтерес до регіону, прикладом чого є походи князя Святослава на Балкани чи політика галицького князя Ярослава Осмомисла, оспіваного у «Слові у полку Ігоревім».
- Пропозиції: князя Святослава, Ярослава Осмомисла, Берладська, короля Данила

«Український світ» і Буджак: топоніми, які вказують на козацьку присутність в регіоні

- Керівники козацьких морських походів на турецькі фортеці в Чорному морі та на Дунаї
 - Пропозиції: Іван Сагайдачний, Іван Сірко, Самійло Кішка
- Керівники походів в Буджацькі степи
 - Пропозиції: Іван Сверчовський, Іван Підкова, Северин Наливайко, Стефан Куніцький

«Український світ» і Буджак: топоніми, які вказують на козацьку присутність в регіоні

- Гетьмани, життя яких було пов'язане з Буджаком та Придунав'ям
 - Пропозиції: Іван Мазепа, Пилип Орлик
- «Ворожа пропаганда, причому сказано ворожа, доклала всіх зусиль для того, щоби протягом майже трьох століть зруйнувати образ Великого гетьмана. Скільки бруду було вилито на Мазепу та його послідовників [...] Постать гетьмана обплутали брехнею зі страху: Росія і в минулому, і, зрештою, тепер, не бачила і не бачить більшого лиха і нещастя для свого імперського існування, як утворення незалежної і самостійної соборної України»
 - (Історик Ярослав Дашкевич)

«Український світ» і Буджак: топоніми, які вказують на козацьку присутність в регіоні

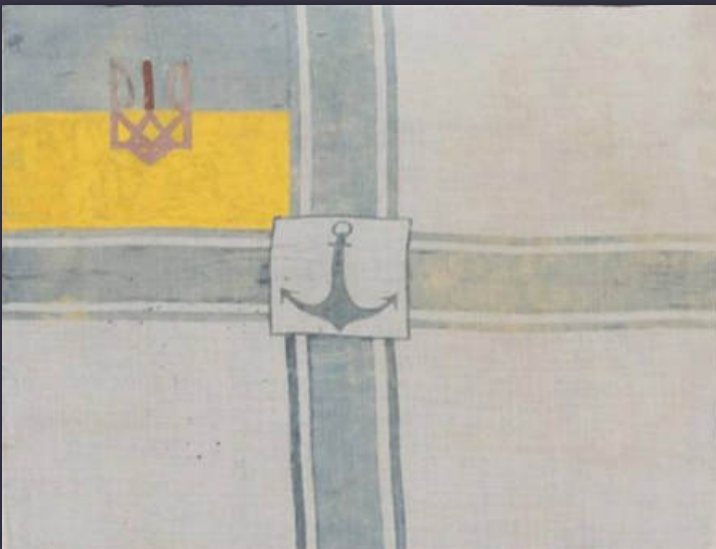
- Існування у Придунав'ї козацьких формацій
 - Пропозиції: вулиця Задунайської Січі або на честь її найвизначніших представників ((наприклад, першого кошового Андрія Ляха)
- Особи, які оспівували і досліджували козацькі формування в регіоні
 - Пропозиції: Семен Гулак-Артемівський, Федір Вовк

«Український світ» і Буджак: топоніми, які підкреслюють українську присутність на Півдні України і в Буджаку в ХІХ-ХХ ст.

- Незважаючи на обмеження, які чинила спершу Російська імперія, а згодом Радянський Союз, упродовж ХІХ-ХХ ст. українська присутність на Півдні не переривалася.
- Чимало вихідців з Буджаку зробили свій внесок у вітчизняну культуру:
 - Пропозиції: Андрій Ждаха, Ольга Грозовська, Михайло Бойченко
- Важливим осередком українського політичного і культурного життя була Одеса, де в різний час жили і працювали:
 - Пропозиції: Іван та Юрій Липи, Володимир Шелухін, Володимир Чехівський, Євген Чикаленко, Соломія Крушельницька, Марко Кропивницький, Лесь Курбас, Ніна Строката

«Український світ» і Буджак: топоніми, які привертають увагу до українських морських традицій Півдня України

- З огляду на своє географічне розташування не варто забувати про славні українські морські традиції українського Півдня. В роки Української революції 1917-1921 рр. зусиллями, зокрема, Михайла Білинського, Михайла Остроградського та багатьох інших поставав Український флот.
- Альтернатива Нахімову, Ушакову, Макарову, Горшкову та іншим російським і радянським флотоводцям
 - Пропозиції: вулиці контр-адмірала Михайла Білинського, контр-адмірала Михайла Остроградського

«Український світ» і Буджак: топоніміка, пов'язана з подіями сучасної українсько-російської війни

- Виявом пошани до всіх воїнів, які боронять наші землі від російських окупантів, може бути **вулиця Захисників України**;
- Рекомендуємо звернути увагу на героїзм українських воїнів на окремих ділянках фронту, даючи вулицям назви **Героїв Маріуполя, Оборони Миколаєва, Захисників Северодонецька** тощо.
- З огляду на регіональний контекст пропонуємо, аби в символічному просторі Буджаку з'явилася вулиця **Захисників острова Зміїний**
- Альтернативою для вище поіменованого критерію можуть бути вулиці на честь міст, які чинили чи чинять героїчний спротив російським окупантам: **Гостомельська, Харківська, Ізюмська, Миколаївська, Чернігівська** тощо
- У пам'ять про цивільних жертв російських злочинів в Україні вулиці можуть бути названі **Бучанською, Бородянською** тощо

«Український світ» і Буджак: топоніміка, пов'язана з подіями сучасної українсько-російської війни

- У населених пунктах чи ОТГ на території Буджаку **настійливо рекомендуємо** гідно вшанувати пам'ять воїнів, які там народилися чи проживали, і загинули під час українсько-російської війни, починаючи з 2014 р.
- Особлива шана належать військовим, котрі проявили небувалий героїзм і нагороджені найвищими державними нагородами, зокрема “Золотою зіркою” з присвоєнням звання Герой України.
- Їх імена можуть бути увічнені не лише у символічному просторі їхніх рідних місцевостей, а й поза ним (наприклад, вулиця Героя України **Степана Чобану**, українця молдавського походження, уродженця села Долинське (Ізмаїльський район), може бути не лише в його рідному селі **Долинське**, а й у містах **Рені** та **Ізмаїлі**, а також **молдавських селах** краю).

«Український світ» і Буджак: топоніми пов'язані з визначними діячами українського суспільно-політичного та культурного життя

<i>вул. Орджонікідзе</i>	вул. Соборна	<i>вул. Котовського</i>	вул. Очеретова
<i>вул. Ворошилова</i>	вул. Щаслива	<i>вул. Радянської Армії</i>	вул. Покровська
<i>вул. Чапаєва</i>	вул. Європейська	<i>вул. Леніна</i>	вул. Трудова
<i>вул. Щорса</i>	вул. Аккерманська	<i>вул. Калініна</i>	вул. Одеська
<i>вул. Кірова</i>	вул. Надрічна	<i>вул. Дзержинського</i>	вул. Преображенська
<i>вул. 40 років Жовтня</i>	вул. Лугова	<i>вул. Колгоспна</i>	вул. Світла
<i>вул. Комсомольська</i>	вул. Бессарабська	<i>провулок Радянський</i>	провулок Транспортний

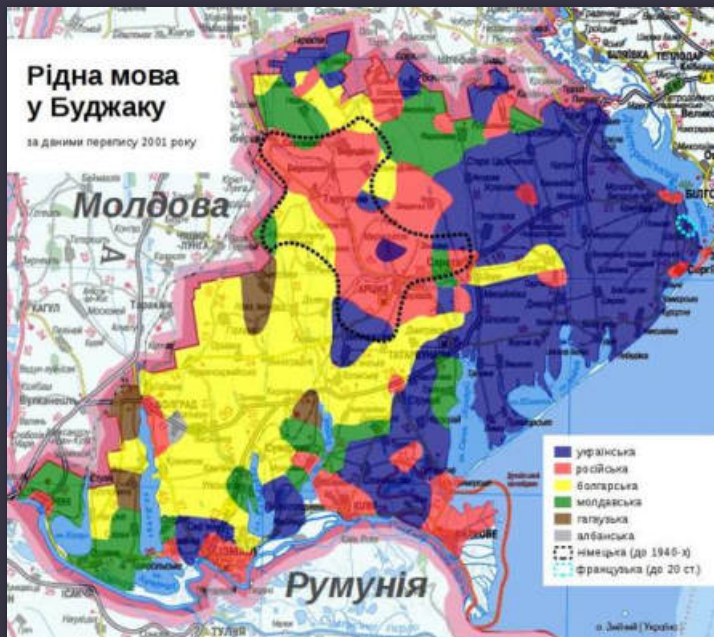
- У випадку відсутності у міському символічному просторі подібно роду топонімів **рекомендуємо** назвати вулиці на честь:
 - державних діячів:
 - визначних діячів культури:
 - діячів науки
- Але вони **не мають бути єдині**

Буджак як частина Степового Фронтиру:

- Рекомендуємо звернути увагу на античну спадщину краю
 - Пропозиції: вулиці Тірська, Істрійська, Геродотова тощо.
- Не варто ігнорувати тюркську присутність в регіоні. Можна надавати вулицям назви на честь народів, які проживали в краї (Буджацька, Ногайська, Огузька, Турецька, Татарська, Бахчисарайська), чи осіб, які мають причетність до краю чи до заснування міст (Евлія Челебі, Мехмед Хабіши-ага)

Буджак як багатонаціональний край

- Окрім українців в Буджаку завжди проживали представники інших народів.
- У степовій частині Буджаку з часів пізнього середньовіччя кочували буджацькі (ногайські) татари, натомість у містах, які контролювала Порта, окрім турків мешкали інші етноси: греки, вірмени, євреї, русини (українці), молдавани. Не слід забувати, що Буджак був південною межею молдовської колонізації.
- У другій половині XVIII ст. істотно стає козацька присутність – українська (задунайці) і російська (некрасівці). Також від переслідувань сюди втікали росіяни-старообрядці (липовани).
- Після приєднання цих земель до Росії в результаті колонізації в Буджаку з'являються болгари, гагаузи, албанці, німці, зростає чисельна присутність українців та молдаван.
- Ця багатонаціональність є багатством краю. Її слід надати нового сенсу, у тому числі в топонімічному вимірі.

Буджак як багатонаціональний край

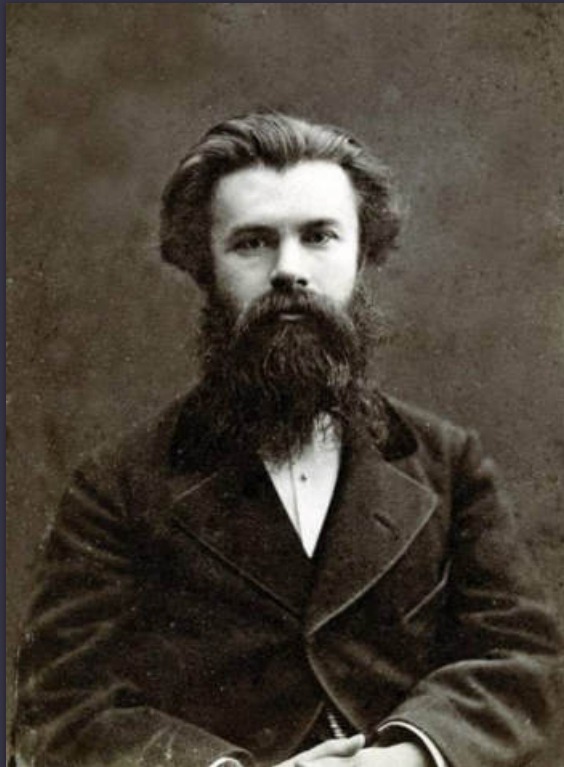
- Уродженці краю, представники різних етнічних спільнот, які відіграли важливу роль в суспільно-політичному та культурному житті України та власних народів:
 - **Александар Теодоров-Балан**, уродженець Кубея, перший ректор Софійського університету;
 - **Александр Малинов**, уродженець Пандаклія (Оріхівки), голова уряду Болгарії, з іменем якого пов'язане проголошення у 1908 р. її незалежності;
 - **Костянтин Михайлов-Стоян**, уродженець с. Великий Буялик, співак, один із засновників Болгарського оперного товариства в Софії;
 - **Мойше Рубін**, уродженець Ізмаїла, один із зачинателів єврейської журналістики та єврейської освіти в Аргентині

Буджак як багатонаціональний край

- Визначні представники суспільно-політичного життя і культури згаданих національних спільнот, які активно розвивали відносини з українськими політичними і культурними діячами
 - **Василь Лупул**, молдавський господар, союзник гетьмана Богдана Хмельницького, а також його родич (Тиміш Хмельницький оженився з Роксандою Лупулівною), меценат молдавської та української культури (фундатор церков Св. Параскеви-П'ятниці у Львові і Св. Миколая Чудотворця в Кілії)
 - **Григорій Цамблак**, київський митрополит болгарського походження
 - **Іван Шишманов**, зять Михайла Драгоманова, перший посол Болгарії в Україні
 - **Петро Могила**, представник молдовської боярської родини, київський православний митрополит, святий;
 - **Петро Болобочан**, молдованин, військовий УНР

Буджак як багатонаціональний край

- Українці, які відіграли велику роль в суспільно-політичному та культурному житті тих народів, які представлені в Буджаку
 - **Михайло Драгоманов**, професор Софійського університету,
 - **Михайло Паращак**, архітектор, будівничий багатьох будівель у Софії,
 - **Паїсій Величковський**, чернець, реформатор молдавського монашества,
 - **Софроній Почаський**, чернець, творець вищого шкільництва і друкарства в Молдавському князівстві

Інші критерії

- Топоніми, які увічнюють **пам'ять уродженців місцевості**, які відіграли важливу роль у суспільно-політичному та культурному житті України та регіону.
- Топоніми, які вказують на причетність України й, зокрема, Буджака **до європейської цивілізації**, у тому числі до єврорегіону Нижній Дунай (вулиці на честь відомих європейських політичних, культурних, релігійних та наукових діячів).
- Повернення **історичних назв вулиць**.
- Топоніми, які позначають **географічні об'єкти**, зокрема райони міста, колишні або нинішні передмістя, українські міста, зарубіжні міста-партнери, річки, озера тощо

Дякую за увагу!